

การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ

Development of the Tourism Area of Phra Chanok Chakri City based on
Buddhist Culture

พระสมุห์พุฒิพงษ์ กล่ำทวี¹ พระราชอุทัยโสภณ² พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ³
และเมธาวรินทร์ วิลพรรณ⁴

PhrasamuPhutti Phong Klamthawi, Phraratuthaisophon, Phrakuupakitpariyattisophon
and Metawarin Winlapan

Received: May 18, 2023

Revised: July 5, 2023

Accepted: July 16, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ 2) นำเสนอพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ และ 3) พัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพกับเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ราชบัณฑิตยสถาน ผู้อาวุโส กลุ่มชาวบ้าน และกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่ จำนวน 40 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ชุดกิจกรรมออกแบบรูปแบบ วิธีการการพัฒนาพื้นที่ การพัฒนากิจกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยทำการเลือกชุมชนเมืองพระชนกจักรี (อำเภอหนองฉาง) จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัย พบว่า 1) พื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ จังหวัดอุทัยธานี ประกอบด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ภายในชุมชนของตนเอง งานประเพณีที่มีชื่อเสียงที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทุกปี และกิจกรรมทำบุญงานเดือนสามสืบ

¹⁻⁴ วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี Uthaitхани Buddhist college

สถานประเพณีชาวอุไทย อำเภอนองนาค 2) จากการสำรวจจึงได้นำเสนอพื้นที่ งานบุญเดือนสามสืบ
 สถานประเพณีวิถีชาวอุไทย เป็นพื้นที่การแสดง พื้นที่การท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธและพื้นที่การ
 ทำบุญเป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ทางด้านพระพุทธศาสนา และ 3) การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมือง
 พระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยมีการร่วมมือกันระหว่างวัด และชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 พัฒนาพื้นที่งานบุญเดือนสามสืบสถานประเพณีวิถีชาวอุไทย เป็นพื้นที่การแสดงวัฒนธรรมวิถีพุทธ เช่น
 พื้นที่การทำขวัญข้าว พื้นที่การทำขวัญนาหมู่ พื้นที่ประกวดขบวนรถแห่นาค ขบวนรำน่านาค
 พื้นที่ประกวดสำหรับคราวหวาน ฯลฯ และพื้นที่ทำบุญ เช่น สักการะรอยพระพุทธบาทจำลอง ปิด
 ทองไหว้พระ ฯลฯ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว, การพัฒนาพื้นที่, วัฒนธรรม, วิถีพุทธ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the tourism area of Phra Chanok Chakri based on Buddhist culture; 2) to present the tourism area of Phra Chanok Chakri based on Buddhist culture; and 3) to develop the tourism area of Phra Chanok Chakri based on Buddhist culture. This was a qualitative and operational research including document research using interviews, focus groups with monks, community leaders in the area, government agency, representatives local scholars, elders, groups of villagers, and groups of volunteers working in the area, 40 persons by purposive sampling. For action research, there were pattern design activity set, how to develop the area, activity development, tourism promotion by selecting the Phra Chanok Chakri community. (Nong Chang District), Uthai Thani Province. The results of the research found that 1) the tourism area of Phra Chanok Chakri based on Buddhist culture, Uthai Thani Province consisted of tourism resources, both naturally occurring and man-made. They were customs, culture, traditions, and way of life as well as tourism resources available within their own community. A famous traditional event that was popular with tourists every year and activities for making merit in the third lunar month continuing the traditions of the Uthai people, Nong Chang District; 2) from the survey, the area was presented at the Third Month Merit

Ceremony to continue the traditions of the Uthai people. It was a performance space. The Buddhist cultural tourism area and the merit-making area were areas to express the identity of Buddhism; and 3) the development of the Phra Chanok Chakri city tourism area based on Buddhist culture. There was cooperation between the temple and the community and related agencies to develop an area for the third lunar month merit-making ceremony, continuing the tradition of the Uthai people. It was an area for displaying Buddhist culture, such as an area for Tham Khwan Khao, area for *Tham Kwan Nak Mu*, area for Naga parade contest, area for dance procession in front of Naga, area for preparing sweet and savory deck contest, etc., and area for making merit, such as paying homage to a replica of the Buddha's footprint, gilded Buddha image to pay homage to the Buddha, etc.

Keywords: Tourism, Area Development, Culture, Buddhist Way

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คนหรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยง พังพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษา ขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา

วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา เป็นสิ่งสะท้อนถึงความสามารถของผู้คนในท้องถิ่น อันเกิดจากการสั่งสมสติปัญญาความรู้ที่หลากหลาย และการปรับตัวผสมผสานให้เกิดความกลมกลืนกับธรรมชาติกระบวนการเหล่านี้ ได้ผ่านมาหลายชั่วอายุคนจนสืบทอดเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย ศาสนา คือ หนึ่งในปัจจัยที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ วัฒนธรรมไทยซึ่งมีรากฐานมาจากพุทธศาสนาได้รับการถ่ายทอด สืบต่อกันมาในรูปแบบของความ

เชื่อ พิธีกรรม ศิลธรรม กฎหมาย วรรณกรรม ภาษา ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี “วัฒนธรรม ถือเป็นเครื่องหล่อหลอม สมาชิกของสังคมให้เกิดความผูกพัน สามัคคี และอบรมขัดเกลาให้มี ทศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่มีได้หยุด นิ่งอยู่กับที่ หากแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไปตามยุคสมัย” ดังนั้น วัฒนธรรม วิถีชีวิตจึงเป็นส่วนในการ พัฒนาจัดการการท่องเที่ยวในเชิงชุมชนบูรณาการการท่องเที่ยวกับวัฒนธรรม ศาสนา วิถีชีวิตของ ชุมชน การท่องเที่ยววัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ประกอบไปด้วย การเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นด้าน ศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราว และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถี ชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีต และประเพณีล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่ สำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมขึ้น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

ชุมชนเมืองอุทัยธานี เมืองพระชนกจักรี จังหวัดอุทัยธานี เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เนื่องจากพื้นที่ชุมชนเมืองอุทัยธานีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมหลากหลายอันสะท้อน ให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแต่คงไว้ซึ่งความยั่งยืนของชุมชน (จังหวัดอุทัยธานี, 2561) ซึ่งมีความเก่า และมีคุณค่าทางประวัติและศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจยิ่ง ๆ ขึ้นไปได้อีก และชุมชนเก่าแก่ที่เป็นพื้นที่ตั้งเมือง “อุไทย” ซึ่งปัจจุบันเรียกว่าอำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี เป็นพื้นที่ที่สร้างอัตลักษณ์ทางสังคม การสืบทอดประเพณีมาชั่วอายุคนทำให้เกิดประเพณีวิถี แห่งวัฒนธรรม การท่องเที่ยวของอุทัยธานีที่ผ่านมาได้ให้ผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเมือง พระชนกจักรี อำเภอเมืองอุทัยธานี ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทั้งทางด้านบวกหรือด้านลบ ทั้งในด้าน ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ส่งผลดี และผลเสียต่อวิถีชีวิตของชุมชน อันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยวเป็น อย่างมาก และต้องมีการวางแผนการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการมี ส่วนร่วมของคนในชุมชนรวมทั้งการประสานงานกันระหว่าง ภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งชุมชนที่ใช้ ประโยชน์จากการท่องเที่ยวอีกประการหนึ่งด้วย

การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยอยู่ภายใต้ ขอบเขตความสามารถในการรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับแผนแม่บทโลก และยังเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนใน พื้นที่ชุมชนเมืองอุทัยธานี อีกทั้งยังเป็นการรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ผลการวิจัย

ยังเป็นการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่ชุมชนในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ
2. เพื่อนำเสนอพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ
3. เพื่อพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 โดยการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และสถานที่สำคัญที่มีบันทึกไว้

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 โดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนท้องถิ่น ผู้อาวุโส กลุ่มชาวบ้าน และกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่ จำนวน 40 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3 โดยจัดชุดกิจกรรม จำนวน 2 กิจกรรม ดังนี้

3.1 ชุดกิจกรรมการออกแบบรูปแบบ วิธีการพัฒนาพื้นที่ การพัฒนากิจกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยทำการเลือกชุมชนเมืองพระชนกจักรี (อำเภอหนองฉาง) การเลือกพื้นที่จากการเก็บข้อมูล และการสนทนากลุ่มย่อย และความโดดเด่น ได้ข้อสรุปเลือกพื้นที่อำเภอหนองฉางเป็นเมืองเก่าของจังหวัดอุทัยธานี และวัดหนองขุนชาติเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวด้านการจัดงาน การแสดง และการกีฬาที่โดดเด่น จังหวัดอุทัยธานี ผู้เข้าร่วมกิจกรรม พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ตัวแทนภาครัฐ ประชาชนท้องถิ่น ผู้อาวุโส กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ กลุ่มจิตอาสาในพื้นที่

3.2 ชุดกิจกรรมสร้างพื้นที่การแสดงเชิงพุทธ โดยใช้พื้นที่ของวัดหนองขุนชาติ อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี โดยการพัฒนากิจกรรม การส่งเสริม การท่องเที่ยว กับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ตัวแทนภาครัฐ ประชาชนท้องถิ่น ผู้อาวุโส กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ กลุ่มจิตอาสาในพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหาแล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม หลังจากนั้นยืนยันความ

นำเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษารวบรวมและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลงข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรม ชุดองค์ความรู้ สังเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ และนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

2. วิเคราะห์จำแนกให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาของพื้นที่ วัฒนธรรม วิถีชีวิต เช่น กิจกรรม วิถีชีวิต จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองพระชนกจักรี เช่น ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โบราณคดี สังคม และวิถีชีวิต การออกแบบงานการพัฒนาพื้นที่ กิจกรรม ในพื้นที่ชุมชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม สังเคราะห์องค์ความรู้รูปแบบและกระบวนการพัฒนาพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่ วิธีการรูปแบบการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยววัฒนธรรม

3. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาจัดทำเป็นชุดความรู้ สู่กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชน ร่วมกัน แนวทางการพัฒนาพื้นที่ การพัฒนาการท่องเที่ยวรวมทั้งการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

1. พื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ พบว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา ทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม และทรัพยากรท่องเที่ยวทางการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในจังหวัดอุทัยธานี พบว่าจังหวัดอุทัยธานีมีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ กระจายอยู่ในทุกอำเภอที่ทำการศึกษานี้ ได้แก่ อำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอบ้านไร่ อำเภอลานสัก และอำเภอห้วยคต จากข้อมูลทุติยภูมิและการสำรวจภาคสนามด้วยแบบตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว ศึกษาลักษณะ ความโดดเด่น ที่ตั้งและการเข้าถึงของทรัพยากรท่องเที่ยวแต่ละประเภท โดยมีรายละเอียดผลการศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวแต่ละประเภทดังนี้

ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าจุดชมวิว ชากพอสซิล ถ้ำ ทะเลสาบ/หนอง/บึง หุ่นดอกไม้และพืชพันธุ์ น้ำตก พรุ ภูเขา/ธรณีสัณฐาน เฉพาะ แม่น้ำ/แก่ง วนอุทยาน ศูนย์วิจัย/สถานีทดลอง ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ สวนรุกขชาติ อุทยานแห่งชาติ ป่าชายเลน/พรุ/พื้นที่ชุ่มน้ำ หาดทราย/ชายทะเล/หมู่เกาะ น้ำพุร้อน/บ่อน้ำร้อน/ธารน้ำ

ร้อน ส่วนใหญ่อยู่พื้นที่อำเภอลานสักมากที่สุด ลักษณะของทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นพื้นที่ทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีความโดดเด่น พบในพื้นที่อำเภอลานสัก มีภูเขาและจุดชมวิวทิวทัศน์พบกระจายอยู่ในอำเภอลานสัก อำเภอบ้านไร่ และอำเภอเมืองอุทัยธานี มีถ้ำที่มีหินงอกหินย้อย อยู่ในอำเภอลานสักและอำเภอบ้านไร่ น้ำตก พบในพื้นที่อำเภอห้วยคต อำเภอบ้านไร่ และอำเภอลานสัก แม่น้ำสายหลักของจังหวัดอุทัยธานีอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองอุทัยธานี นอกจากนี้ยังมีน้ำพุร้อนทางธรรมชาติ อยู่ในพื้นที่อำเภอห้วยคต โดยรวมแล้วหลายชนิดของทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดึงดูดนักท่องเที่ยว ยังขาดขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็นในหลายแหล่งท่องเที่ยว ที่มีความโดดเด่นที่สุดของทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และค่อนข้างดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดอุทัยธานี 3 อำเภอ คือ อำเภอลานสัก อำเภอบ้านไร่ และอำเภอห้วยคต ที่ตั้งของที่ทำการอยู่ในอำเภอลานสัก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งนั้น เป็นผืนป่าอนุรักษ์ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ได้รับการจดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) เมื่อปี พ.ศ. 2534 อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเข้าไปศึกษาธรรมชาติได้ตามจุดที่ผ่อนปรน ซึ่งนอกจากข้อจำกัดในเรื่องจุดที่อนุญาตให้เข้ามาศึกษาธรรมชาติแล้ว ยังมีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนคนที่เข้ามาและระยะเวลาในการเข้าพักด้วย

ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา ได้แก่กำแพงเมือง/คูเมือง ชุมชนโบราณ โบราณสถาน ประวัติความเป็นมา พระตำหนัก/วัง/พระราชวังพิพิธภณฑ์ ศาสนสถาน ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์/อนุสรณ์สถาน อุทยานประวัติศาสตร์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนาของจังหวัดอุทัยธานี ปรากฏอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอบ้านไร่ และอำเภอลานสัก ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองอุทัยธานีมากที่สุด ลักษณะทรัพยากรท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา เป็นวัดเก่าแก่ โบราณและวัดที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือให้ความสำคัญ พบในอำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอบ้านไร่ และอำเภอลานสัก สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองที่ชาวอุทัยธานีเคารพนับถือคือ พระพุทธรูปมงคลศักดิ์สิทธิ์ซึ่งประดิษฐานอยู่ในวัดสังกัสรัตนคีรี อำเภอเมืองอุทัยธานี พบโบราณสถาน โบราณวัตถุในอำเภอบ้านไร่ และอำเภอเมืองอุทัยธานี นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เก็บเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี อยู่ในอำเภอเมืองอุทัยธานี ที่มีความโดดเด่นที่สุดของทรัพยากรท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา ค่อนข้างดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ วัดจันทารามหรือวัดท่าซุง เป็นวัดที่สร้างในสมัยอยุธยา ด้านตรงข้ามกับวัดเป็นปูชนียสถานแห่งใหม่ มีบริเวณกว้างขวาง มีพระอุโบสถ อาคารต่าง ๆ ที่หลวงพ่อกฤษีสิงดำ พระ

ละครที่มีชื่อเสียงได้สร้างไว้อย่างวิจิตรงดงาม เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีศาลาหลายหลังใช้เป็นสถานที่ฝึกสมาธิและมีที่พักสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรมวิปัสสนา

ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม ได้แก่ เชื้อน/อ่างเก็บน้ำ งานประเพณี จุดผ่านแดน ตลาดนัด/ตลาดสด ไร่/สวนเกษตร วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์หัตถกรรม สวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์/ศูนย์ฝึกสัตว์ สวนสาธารณะ/สวนหย่อม หมู่บ้าน เมืองทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมของจังหวัดอุทัยธานี อำเภอลานสักค่อนข้างโดดเด่น มีชื่อเสียง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ปรากฏอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอบ้านไร่ และอำเภอลานสัก ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองอุทัยธานีมากที่สุด ลักษณะทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมของจังหวัดอุทัยธานี เป็นงานที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางศาสนา งานที่แสดงความเคารพนับถือต่อปูชนียบุคคลที่สำคัญ งานรำลึกวันสำคัญของสถานที่ งานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชนที่สืบทอดกันมา รวมทั้งงานกาชาดและของดีเมืองอุทัย มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวแพชาวเขา ชาวชุมชนในพื้นที่ที่เรียบง่าย มีกิจกรรมหรือสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเป็นประโยชน์ในการพักผ่อนรวมทั้งศึกษาเรียนรู้ จำพวกอ่างเก็บน้ำ สวนพฤกษศาสตร์ สวนป่า และศูนย์ทอผ้าที่มีชื่อเสียง ที่มีความโดดเด่นที่สุดของทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมของจังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ งานประเพณีตักบาตรเทโว วัดสังกัสรัตนคีรี ซึ่งจะจัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 (ตุลาคม) ของทุกปี ถือเป็นประเพณีสำคัญในวันออกพรรษาของจังหวัดอุทัยธานีพระสงฆ์ทุกรูปที่จำพรรษาในอำเภอเมืองอุทัยธานีจะเดินลงบันไดเป็นแถวจากยอดเขาสะแกกรังมารับบิณฑบาตจากพุทธศาสนิกชนที่ลานวัด นับเป็นงานประเพณีที่มีชื่อเสียงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทุกปี

ทรัพยากรท่องเที่ยวทางการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ทรัพยากรจำพวกที่พัก ร้านอาหาร ร้านของฝากของที่ระลึก และการคมนาคมขนส่งทรัพยากรท่องเที่ยวทางการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของจังหวัดอุทัยธานีนั้น ด้านที่พัก มีหลายรูปแบบ ทั้งโรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์ ส่วนใหญ่ที่พักร่างต่าง ๆ อยู่ในอำเภอเมืองอุทัยธานี รองลงมาอยู่ในอำเภอบ้านไร่ ในส่วนของอำเภอลานสักและห้วยคตนั้น ที่พักยังคงมีอยู่น้อย คุณภาพของที่พักร่างขึ้นอยู่กักราคาของที่พักร่าง มีให้เลือกตามกลุ่มนักท่องเที่ยวซึ่งมีทั้งราคาในระดับขั้นต่ำ ราคาปานกลาง และราคาสูง ซึ่งมีความแตกต่างในคุณภาพและราคาค่อนข้างมาก โดยที่พักแรกร่างที่ค่อนข้างมีคุณภาพมักจะมีราคาสูงมากด้วยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ด้านอาหาร มีให้เลือกหลากหลาย ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองอุทัยธานี ในอำเภออื่น ๆ ร้านอาหารยังคงมีอยู่น้อย ลักษณะอาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารตามสั่ง จำพวกปลาแม่น้ำ ปลาแรด จะพบในหลายร้าน ด้านของฝากของที่ระลึก เป็นจำพวกอาหาร

และขนม ที่ขึ้นชื่อคือ ขนมปังสังขยาข้าวกุ้งกรอบ ข้าวเกรียบปลากลาย มีผลิตภัณฑ์มีดสวยงามและกรรไกรตัดแต่งกิ่งไม้ที่เป็นงานฝีมือของชาวบ้าน มีyalมจีนสูตรโบราณ ซึ่งร้านของฝากของที่ระลึกส่วนใหญ่พบในอำเภอเมืองอุทัยธานี มีผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายผ้าทอพื้นเมืองที่มีมากในอำเภอบ้านไร่ นอกจากนี้ยังมีชุดเฟอร์นิเจอร์จากรากไม้ที่พบในอำเภอลานสัก ไม่พบร้านของฝากของที่ระลึกในอำเภอห้วยคต ด้านการคมนาคมขนส่ง มีเส้นทางติดต่อภายในจังหวัดและติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งกรุงเทพฯ ได้อย่างสะดวก มีการขนส่งเฉพาะทางรถ มีรถบริการระหว่างจังหวัดอุทัยธานีและกรุงเทพฯ ที่เป็นทั้งรถโดยสารปรับอากาศและรถตู้ รถโดยสารปรับอากาศจะมีรอบเดินรถที่แน่นอนตามกำหนดรอบเวลาในแต่ละวัน รถตู้ มีช่วงเวลาที่กำหนดแต่การเดินรถขึ้นอยู่กับจำนวนคนที่ขึ้นไม่มียะระหว่างรอบเดินรถ มีรถบริการระหว่างอำเภอกับตัวจังหวัด แต่ละอำเภอจะมีรอบเดินรถที่แน่นอนตามกำหนดรอบเวลาในแต่ละวัน ในส่วนของการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ยังไม่สะดวกเนื่องจากหลายสถานที่ท่องเที่ยว ไม่มีรถโดยสารประจำทางที่เข้าถึง

2. การเลือกพื้นที่ในการพัฒนาจากการเก็บข้อมูล และสนทนากลุ่มย่อย ได้ข้อสรุปผลว่าพื้นที่อำเภอหนองฉางเป็นเมืองเก่าของจังหวัดอุทัยธานี และวัดหนองขุนชาติเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวด้านการจัดงาน การแสดง และการกีฬา โดยพื้นที่การท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ วัดหนองขุนชาติ จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษา พบว่า วัดหนองขุนชาติ ตั้งอยู่ที่ 114 หมู่ 1 ตำบลหนองสรวง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เนื้อที่ 50 ไร่ 2 งาน 8 ตารางวา มีธรณีสงฆ์เนื้อที่ 13 ไร่ 2 งาน พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่สูงเนิน มีอาคารเสนาสนะต่าง ๆ พระอุโบสถ ศาลาเปรียญ หอสวดมนต์ กุฏิสงฆ์ นอกจากนี้ยังมีวิหาร มณฑปฌาปนสถาน ศาลาเนกประสงค์ และสระน้ำ นอกจากนั้นยังมีปูชนียวัตถุได้แก่ พระพุทธรชินสีห์ (จำลอง) ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถพระพุทธรชินราช (จำลอง) ประดิษฐานภายในวิหารพ่อพิน-แม่ชม สะอาด พระศรีศาสดา (จำลอง) ประดิษฐานภายในวิหารหลวงพ่อสุข รอยพระพุทธรบาท ประดิษฐานภายในมณฑปและภายในวิหารหลวงพ่อสุข ประดิษฐ์รูปหล่ออดีตเจ้าอาวาส 3 องค์ คือ พระพ่อสุข หลวงพ่อสื่อ หลวงพ่อตุ้ม ซึ่งเป็นพระที่ประชาชนในแถบนี้เลื่อมใสศรัทธา พื้นที่การทำบุญการทำบุญเป็นการกระทำตามความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีและค่านิยมที่ได้รับการถ่ายทอดบอกกล่าวจากผู้ปกครอง ญาติ และผู้ใกล้ชิด ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ทำให้เยาวชนประพฤติปฏิบัติตาม เพราะเยาวชนเชื่อว่าถ้าทำดีแล้วจะทำให้เกิดความสุข ได้บุญกุศล และได้ช่วยเหลือผู้อื่น วัดหนองขุนชาติ อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ในช่วงเวลาปกติมีพื้นที่การทำบุญประกอบด้วย ศาลาทำบุญ มณฑป วิหารพระร้อย พื้นที่ศิลปวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม บริบทสังคมวัฒนธรรมผสมผสานกับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของผู้คนในท้องถิ่นจนเป็นที่รู้จักร่วมกันและมี

การกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ ชื่อสิ่งของ วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ อันเป็นสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของสถานที่และท้องถิ่นนั้น ๆ พื้นที่กิจกรรมวัดหนองขุนชาติ พื้นที่กิจกรรมวัดหนองขุนชาติ เป็นพื้นที่สาธารณะสงเคราะห์ หมายถึง เขตพื้นที่ในพระอารามที่วัดกำหนดพื้นที่บางส่วนที่เหลื่อจากการจัดแบ่งเขตสำคัญ ดังนั้นพื้นที่กิจกรรมเป็นเสมือนเขตพื้นที่สาธารณะ (Public Zone) สำหรับประชาชนทั่วไป เป็นเขตพื้นที่สำหรับเอื้อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณะ ประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ

3. การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมจังหวัดอุทัยธานีมีการจัดงาน ประเพณีบุญเดือนสาม สืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทย เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณี อันดีงามและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี โดยปีนี้มีขบวนแห่วัฒนธรรม ประเพณี เข้าร่วมกิจกรรม 17 ขบวน การประกวดสืบทอดท่วงท่า การทำพิธีขวัญข้าวแม่โพสพ พิธี ทำขวัญนาข้าว การอุปสมบทนาคหมู่ การแสดงความสามารถของเยาวชน การประกวดร้องเพลง กีฬา ประชาชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ พบว่า จังหวัดอุทัยธานีในด้านต่าง ๆ ข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี ข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่เพื่อให้ชุมชนสามารถมองเห็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ภายในชุมชนของตนเองทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมของจังหวัดอุทัยธานี อำเภอลานสัก ค่อนข้างโดดเด่น มีชื่อเสียง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ปรากฏอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอบ้านไร่ และอำเภอลานสัก ในการศึกษาครั้งนี้รวบรวมไว้ 18 ชนิด ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองอุทัยธานีมากที่สุด ลักษณะทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมของจังหวัดอุทัยธานี เป็นงานที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางศาสนา งานที่แสดงความเคารพนับถือต่อปูชนียบุคคลที่สำคัญ งานรำลึกวันสำคัญของสถานที่ งานประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชนที่สืบทอดกันมา รวมทั้งงานกาชาดและของดีเมืองอุทัย มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวแพชาวเขา ชาวชุมชนในพื้นที่ที่เรียบง่าย มีกิจกรรมหรือสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเป็นประโยชน์ในการพักผ่อนรวมทั้งศึกษาเรียนรู้ จำพวก อ่างเก็บน้ำ สวนพฤกษศาสตร์ สวนป่า และ ศูนย์ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ที่มีความโดดเด่นที่สุดของทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี

และกิจกรรมของจังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาในประเด็นการศึกษาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีมีความสอดคล้องกับสิกา อังกูร และคณะ (2549) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นกำลังได้รับความนิยมจากชาวไทยและชาวต่างชาติโดยเฉพาะในกลุ่มที่ต้องการศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับวิถีชีวิต และความงดงามในศิลปวัฒนธรรมไทย สำหรับรูปแบบที่เป็นที่นิยมในกลุ่ม นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นการเที่ยวชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน การเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และการเที่ยวชมความงดงามของศิลปหัตถกรรม ไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แต่การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมาแต่ละจังหวัดได้แก้ ปัญหา ความ เสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. พื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ โดยการศึกษาข้อมูลทรัพยากรของชุมชนจากเอกสาร และงานวิจัย การสำรวจบริบทพื้นที่ และประเมินคุณค่าและศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยการสืบค้นข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลองค์ความรู้ในเชิงกายภาพและคุณภาพทางนามธรรมของพื้นที่ การสำรวจบริบทสภาพแวดล้อมและทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อให้เห็นบริบท สภาพแวดล้อม และทรัพยากร โดยการศึกษาข้อมูลของชุมชนในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงทรัพยากรเหล่านั้นมีคุณค่าที่เป็นจุดเด่นทางอัตลักษณ์ของชุมชน มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อคงไว้ซึ่งลักษณะทางกายภาพและด้านคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ในวัด หรือพื้นที่สาธารณะในชุมชน เพื่อเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นพื้นที่ในการท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นดั้งเดิม ผ่านกิจกรรมที่มีภายในพื้นที่กิจกรรม และเป็นการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการฟื้นฟู ผลิตภัณฑ์ และสร้างใหม่เป็นการสร้างความหมาย คุณค่า และเป็นการกำหนดบทบาทใหม่ของชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณี รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาในชุมชน การระดับพลังในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งการฟื้นฟูพลังแห่งความสามัคคี ความศรัทธาในการพัฒนาชุมชน การถ่ายทอดความรู้เชิงปฏิบัติการสู่เยาวชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ผลการศึกษาสอดคล้องกับเดชชาติ นิลวิเศษ และมณีวรรณ ผิวนิยม (2558) พบว่า วัดบวรนิเวศวิหารมีลักษณะทางกายภาพ และมีทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทต่าง ๆ ที่สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี และทรงคุณค่าทั้งคุณค่าทางด้านศิลปกรรมและคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม การจัดรูปแบบการเป็นแหล่งเรียนรู้ในวัดบวรนิเวศวิหารมี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การศึกษาในระบบ 2) การศึกษานอกระบบ และ 3) การศึกษาตามอัธยาศัย มีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม วัดบวรนิเวศวิหารจัดให้

มีการเผยแพร่ศาสนาธรรมไปพร้อมกับการจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้มาโดยตลอด การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในวัดบวรนิเวศวิหารในปัจจุบันมีแนวทางดำเนินการ ได้แก่ 1) การจัดทัศนศึกษานำชมของจริงภายในวัดบวรนิเวศวิหาร 2) การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดบวรนิเวศวิหาร 3) การดูแล อนุรักษ์ บูรณปฏิสังขรณ์ทรัพยากรวัฒนธรรมต่าง ๆ ภายในวัด 4) การจัดทำเอกสารเผยแพร่ และ 5) การจัดทำเว็บไซต์วัดบวรนิเวศวิหาร ผลการวิจัยยังพบว่าข้อจำกัดอันเป็นปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในวัดบวรนิเวศวิหาร เนื่องจากวัดบวรนิเวศวิหารดำรงบทบาทเป็นศาสนสถาน ทำให้บทบาทด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้มีข้อจำกัด เช่น การขาดนโยบายอันเด่นชัด การจัดสรรงบประมาณ และผู้รับผิดชอบ จึงทำให้การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ยังไม่อาจพัฒนาได้สมบูรณ์เท่าที่ควร

3. การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ โดยมีการร่วมมือกันระหว่างวัด และชุมชน รวมทั้งอำเภอทั้ง 8 อำเภอ ซึ่งเป็นการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมจังหวัดอุทัยธานีมีการจัดงาน ประเพณีบุญเดือนสาม สืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทย เพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานี โดยปีนี้มีขบวนแห่วัฒนธรรมประเพณี เข้าร่วมกิจกรรม 17 ขบวน การประกวดสำหรับควหาวน การทำพิธีขวัญข้าวแม่โพสพ พิธีทำขวัญนาถ การอุปสมบทนาคหมู่ การแสดงความสามารถของเยาวชน การประกวดร้องเพลง กีฬาประชาชนผลการศึกษาสอดคล้องกับพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น) และคณะ (2554) ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะวัด 9 แห่งที่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมไหว้พระ 9 วัด ได้แก่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และวัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร และศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว ลักษณะกิจกรรม แนวทางการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ชุมชนที่มีต่อวัดในกรุงเทพมหานคร เพื่อหารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ผลการวิจัยพบว่า วัดทั้ง 9 แห่งมีขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไปทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม เช่น การให้บริการข้อมูลข่าวสารของวัด การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้วัดยังมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย โดยวัดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นจำนวนมากและใกล้เคียงกับ

แหล่งท่องเที่ยวหลักอย่างวัดพระแก้ว จะมีขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวในระดับสูง ได้แก่ วัดโพธิ์ วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร และวัดเบญจมบพิตร ส่วนวัดที่ไม่ได้อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวหลักจะมีขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ ค่อนข้างน้อย ได้แก่ วัดกัลยาณมิตร วัดไตรมิตรและวัดชนะสงคราม เป็นต้น จากการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด พบว่ารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และการจัดการท่องเที่ยวมี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธ 3) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาความรู้ (เชิงนามธรรมการเรียนรู้) และ 4) รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้ การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรี บ่งบอกให้เห็นถึงความสำคัญแห่งวิถีพุทธ ผสมผสานกับวิถีสังคมในท้องถิ่นที่สืบสานจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน จากศึกษาพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวิถีพุทธ ที่ส่งผลต่อการสร้างเมืองวัฒนธรรมวิถีพุทธอยู่ 5 ประการ

1. สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษามีบทบาทในการให้การศึกษอบรมแก่บุคลากรในชุมชน ส่วนบทบาทที่สำคัญของชุมชนต่อสถาบันการศึกษาคือบทบาทในการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา
2. ชุมชน สมาชิกในชุมชนมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน และมีระเบียบวินัยที่ยอมรับและยึดถือร่วมกัน เมื่อมีสมาชิกในชุมชนรวมกลุ่มกันจึงเกิดเป็นศูนย์กลางแห่งการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน เพื่อพัฒนาและจัดการตนเองให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชน
3. วัด และคณะสงฆ์ พฤติกรรมด้านศาสนาของชาวชนบทและชาวเมืองในสังคมไทย วัดถือเป็นจุดศูนย์การต่อการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และวัฒนธรรม มองได้จากประเพณีการบวช การทำบุญตักบาตร การร่วมพิธีกรรมทางศาสนาอื่น ๆ และการไปวัดเพื่อฟังเทศน์
4. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) การจัดการกิจกรรมกลุ่มสนใจเพื่อให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว งานกิจกรรมพัฒนาเด็กและเยาวชน การจัดตั้งศูนย์เยาวชนสนามกีฬา หรือลานกีฬาเพื่อเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของเด็กและ

เยาวชน จัด/สนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ แก่เด็กและเยาวชนจัดชมรมหรือกลุ่มกีฬาตลอดจนกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาทักษะและหลักเลียงยาเสพติด งานประเพณี ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การจัดกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ศีลธรรม จัดงานประเพณี และส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณี และศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดการส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลาย รวบรวมข้อมูลศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์

5. ภาครัฐ และเอกชน รัฐบาลมีนโยบายที่กำหนดมิติต่างด้านศาสนา ร่วมแก้ไขปัญหาวิกฤตสังคมด้วยการส่งเสริมนำพลัง บ ว ร (บ้าน วัด โรงเรียน) จึงเป็นหน่วยงานกลางที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นศูนย์รวมในการพัฒนา

จากการนำ 5 องค์ประกอบมารวมกัน ก่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน 2 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 อัตลักษณ์ชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม, วัฒนธรรม และประเพณี, ศาสนา และความเชื่อ, วิถีชีวิต, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การประกอบอาชีพ, เศรษฐกิจชุมชน ประการที่ 2 เมืองวัฒนธรรม ได้แก่ พื้นที่สาธารณะ, ชุมชนวัฒนธรรม, เมืองวัฒนธรรมวิถีพุทธ ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเมืองวัฒนธรรมวิถีพุทธ คือ การขับเคลื่อนการท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ เป็นการนำหลักธรรมคำสอนจากพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของวัดและชุมชน มาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของชุมชนพื้นที่ โดยสร้างความสมดุลการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ชุมชนทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยววิถีชุมชน การอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม และการสร้างพลังชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ ก่อให้เกิดรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นโดยเกื้อหนุนกันไปทั้งด้านการส่งเสริมการตลาดด้านการพัฒนาสินค้าและบริการ และด้านด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสามารถสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย ควรกำหนดให้มียุทธศาสตร์ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อนำอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนสื่อสารผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการจัดการพื้นที่การท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ เพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนด้วยกิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1. การสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดและความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขยายผลการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่น ๆ
2. นำเสนอพื้นที่การท่องเที่ยวเมืองวัฒนธรรมวิถีพุทธต้องให้ความสำคัญกับระบบฐานข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์คุณค่า และศักยภาพของทรัพยากรวัฒนธรรม สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และถอดบทเรียนจากกระบวนการพัฒนา
3. การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยววัฒนธรรมวิถีพุทธ ต้องมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อสร้างพื้นที่กิจกรรมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา*. นครปฐม : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- จังหวัดอุทัยธานี. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดอุทัยธานี พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน)*. (อัคราเนนา) เดชชาติ นิลวิเศษ และมณีนีวรรณ ผิวนิม. (2557). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ในวัดบวร นิเวศวิหาร. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8(3), 889-904.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ดีไซน์.
- พระมหาสุทิตย์ อาภาภิโร (อบอู่) และคณะ. (2554). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร. *ประชาคมวิจัย*, 16(95), 51-60.
- รสิกา อังกูร และคณะ. (2549). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 19(1), 79-88.